

Проблеми і перспективи наукової діяльності студентів, що отримують фах з банківської справи

С.П. Прасолова, к.е.н., доц.

Наукова діяльність студентів на сьогодні вважається одним з основних чинників підготовки висококваліфікованих кадрів з банківської справи, оскільки кожен фахівець повинен мати уявлення про методiku й організацію науково-дослідницької діяльності, про науку.

Зокрема, розглядаючи банківництво як окрему галузь економічної науки, пов'язану зі специфічною діяльністю, спрямованою на отримання нових теоретичних і прикладних знань про закономірності розвитку як окремих банків, так і банківських систем можемо виділити наступні основні характерні ознаки наукових досліджень:

- формування систематизованих знань (наукових ідей, теорій, концепцій, законів, закономірностей, принципів, гіпотез, основних понять, фактів тощо);
- спроможність визначити наукову проблему, об'єкт і предмет дослідження;
- виявлення практичної значимості як процесів, що вивчаються, так і знань про нього.

Наукові дослідження здійснюються з метою одержання наукових результатів, які залежать як від суб'єкта наукової діяльності, так і виду науково-дослідної роботи. Зокрема, результатом наукової діяльності вчених, наукових та науково-педагогічних працівників є дисертації (кандидатські і докторські), монографії, підручники і навчальні посібники тощо. А результати науково-дослідницької роботи студентів (НДРС) залежить від її різновиду: *результатами НДРС, передбаченої діючими навчальними планами* є курсові, дипломні (у т.ч. магістерські) роботи, реферати, аналітичні огляди та інші, що визначаються специфікою вищого навчального закладу та завданнями для самостійної та індивідуальної роботи студентів відповідно до робочих навчальних планів окремих дисциплін; а *результатами НДРС поза вимогами, що пред'являються навчальними планами* є наукові статті, звіти (публікація тез) за результатами участі у наукових конференціях, наукові доповіді на студентських семінарах і симпозіумах, звіти про науково-дослідну роботу тощо.

Розглядаючи ефективність вказаних різновидів науково-дослідницької роботи студентів слід відмітити, що більшість студентів, що навчаються за фахом «банківська справа» за різних причин (від простої лінивості до психічних розладів) не можуть підходити до навчального процесу творчо і обмежуються науковою діяльністю, передбаченою навчальними планами, і лише деякі студенти (переважно магістри) вивчають додаткові літературні джерела та займаються науковими дослідженнями поза вимог навчального процесу (другого вказаного вище різновиду НДРС), *що за сучасних умов значно знижує ефективність підготовки фахівців з банківської справи. Адже саме дослідна робота поза вимог, що пред'являються навчальними планами є найбільш ефективною для розвитку дослідницьких і наукових здібностей студентів*, оскільки якщо студент за рахунок вільного часу займається науковими проблемами дисципліни, стежить за новинками літератури, намагається бути в курсі змін, що відбувається в обраній ним науці, то **формується мотивація до знань і самовдосконалення**, яка не припиняється за межами ВУЗу. По суті, результати такої наукової діяльності створюють умови не тільки для успішного здобуття фахової вищої освіти, але й формують основу для кар'єрного росту у обраній сфері.

На сьогодні важливою проблемою є залучення більшої кількості студентів, що навчаються за фаховим спрямуванням з банківської справи до участі у *наступних формах наукових досліджень, поза вимог навчального процесу*:

- участь у роботі **наукового гуртка** (зокрема, «Банкір+»), який є одним із найперших кроків наукових досліджень з банківництва. Дана форма передбачає роботу, перш за все, зі студентами молодших (другого та третіх) курсів, перед якими ставляться нескладні завдання з підготовки доповідей і рефератів, що прослуховуються на засіданнях гуртка або на науковій конференції. *Формами підбиття підсумків роботи гуртка є конкурс доповідей, участь у наукових конференціях і предметних олімпіадах, проведення круглих столів, зустрічей з ученими, а також публікація тез кращих робіт у наукових збірниках ВУЗів;*

- участь у **проблемних групах**, які можуть поєднувати студентів різних факультетів і курсів, а також технікумів, коледжів, ліцеїв (з якими укладено договори про співпрацю) та передбачають використання різноманітних методів наукових досліджень у наступній *послідовності*:

- визначення проблеми, актуальної для банківських систем, а також висунення завдань дослідження;

- висунення гіпотези та її рішення;
- обговорення ймовірних методів дослідження (статистичних, експериментальних, спостережень тощо);
- обговорення способів оформлення кінцевих результатів (презентацій, творчих звітів, доповідей, альбом, комп'ютерна газета);
- збір, систематизація та аналіз отриманих даних;
- підведення підсумків, оформлення результатів, їх презентація;
- висновки, висунення нових проблем дослідження.

На сьогодні метод проектів як форма наукового дослідження є досить поширеним у зарубіжних університетах та вважається технологією XXI століття, яка передбачає формування вмінь щодо адаптації до таких умов життєдіяльності людини постіндустріального суспільства, які швидко змінюються;

- *участь у наукових і науково-практичних студентських конференціях* надає молодим дослідникам можливість виступу з результатами своєї роботи перед широкою аудиторією, розвиває їх ораторські здібності, дозволяє більш об'єктивно оцінити результати власних досліджень та ознайомлюватись з оригінальними ідеями інших учасників. При цьому науково-практичні конференції повинні передбачати участь практичних банківських працівників та бути орієнтовані не стільки на теоретичні наукові доповіді, скільки на обговорення шляхів вирішення практичних завдань;

- участь у вузівських та республіканських конкурсах наукових студентських робіт та у виконанні держбюджетних та договірних тематиках кафедри грошового обігу і кредиту.

На нашу думку, для вирішення проблеми залучення якомога більшої кількості студентів до участі у наукових дослідженнях, поза вимог навчального процесу необхідним є запровадження в ПУЕТ єдиної загальноуніверситетської системи інформування студентів про наукові конкурси, конференції, науково-дослідницькі проекти шляхом відкриття WEB-сторінки студентського наукового товариства, розміщення інформації на інформаційних стендах кафедри, запровадження практики розсилки інформаційних повідомлень про конкурси, конференції та інші заходи електронною поштою (перш за все, серед магістрів та учасників студентського наукового гуртка).

Варто запровадити *Раду молодих учених* під керівництвом одного із провідних викладачів, яка й повинна стати співорганізатором усіх конференцій, конкурсів та олімпіад, що

проводяться в університеті. Члени такої Ради – молоді вчені повинні ставати учасниками усіх науково-дослідних проектів кафедри та міжнародних наукових проектів та програм.

Важливим елементом залучення студентів до наукових досліджень поза навчальним планом є ***запровадження різноманітних форм їх заохочення:***

- гарантоване нарахування додаткових балів (до 40 балів) за результативні наукові дослідження (наприклад, призове місце за найкращу доповідь на науковій конференції, публікація наукових статей, проведення ґрунтовних наукових досліджень тощо);

- створення призових фондів у вигляді літератури за фахом;

- відзначення грамотами, подяками та дипломами кращим студентам за успіхи у науковій та науково-інноваційній діяльності;

- призначення премій за призові місця у Всеукраїнських студентських олімпіадах, Всеукраїнських конкурсах студентських наукових робіт з гуманітарних наук тощо;

- призначення стипендії вченої ради університету для молодих учених за результатами їх здобутків.

Таким чином, науково дослідницька робота студентів будучи важливим чинником підготовки конкурентоспроможного фахівця і вченого має ґрунтуватись на принципах постійності і безперервності та знаходитись у центрі уваги керівних ланок ВУЗу. Адже удосконалення форм наукових досліджень та залучення до них якомога більшої частини студентів не тільки забезпечує більш гармонійний і глибокий рівень освіти, набутий випускниками ПУЕТ, але й підвищить рейтинг та імідж нашого університету як серед наукової спільноти, так і опосередковано серед абітурієнтів ВУЗу за складної демографічної ситуації.

Особливості застосування інноваційних технологій при викладанні фінансово-кредитних дисциплін

С.П. Прасолова, к.е.н., доц.

У сучасному світі необхідність інтеграції у світове суспільство є одним з головним факторів соціально-економічного розвитку України. Сучасні зміни у системі освіти призвели, на наш погляд, до нового сприйняття більшості складових освітнього процесу. Ці зміни обумовили нові вимоги до вищих навчальних закладів як центрів реалізації освітньої політики держави, що стало стимулом розвитку й активного використання інноваційних методик в системі вузівської освіти. Таким чином, **інновації на сьогодні стали необхідним елементом розвитку сучасної системи освіти в умовах глобалізації**. Це обумовлено тим, що на сьогодні ми спостерігаємо перетворення освітнього простору з парадигми «наслідування» у парадигму «інформація», яке породжує величезний потік інформації, яку має опрацьовувати студент під час навчання у ВНЗ. При цьому головним недоліком у процесі збільшення обсягу інформації, що її має засвоїти студент, є відсутність його власної діяльності. Розв'язати цю проблему, на нашу думку, можна за допомогою використання, поряд з традиційними, уже відомими технологіями, нетрадиційних, нових інноваційних методів навчання.

Зокрема, розглядаючи особливості викладання фінансово-кредитних дисциплін, слід зазначити, що запам'ятовуванню матеріалу, його ідентифікації і цілеспрямованій практичній реалізації сприяють так звані інноваційні методи (методи активного навчання). А саме, у дослідженні Х.Майхнера¹ відзначається, що людина у процесі пасивного сприйняття *запам'ятовує 10% того, що прочитала, 20% - того, що почула, 30% - того, що побачила, 50% побаченого і почутого, а при активному сприйнятті у пам'яті зберігається 80% того, що говорять самі, і 90% того, що роблять або створюють самостійно*. Тим самим, інтерактивні методи (діалог, дискусія, ділові ігри, дебати, моделювання ситуацій тощо), які засновані на спілкуванні, діалозі, зіставленні різних точок зору та розуміння важливості існування різних підходів і обумовлюють найвищий рівень засвоєння матеріалу.

¹ Майхнер Х. Е. Корпоративные тренинги. - М.: ЮНИТИ, 2002 – 354 с

Зокрема, найбільш науково-пристосованою до умов викладання фінансово-кредитних дисциплін в українських університетах є технологія *«мозкового штурму»*, що передбачає утворення робочих груп по 3-5 чоловік і експертної групи, яка повинна буде оцінити і відібрати кращі з ідей з подальшим їх публічним захистом. Така форма проведення семінарських занять, на нашу думку, є найбільш результативною при вивченні таких дисциплін як: «Гроші і кредит», «Центральний банк і грошово-кредитна політика» тощо, які передбачають розв'язання концептуальних проблем щодо пошуку шляхів подолання інфляції, визначення мети і основних напрямів грошово-кредитної політики держави і т.д. Результативність застосування вказаної технології обумовлена тим, що при ній неможлива неучасть студента у колективному взаємодоповнюючому процесі навчального пізнання, що є додатковим стимулом до навчання.

З іншого боку, пошук оптимальних інноваційних технологій, необхідних при викладанні практично-орієнтованих дисциплін, таких як «Банківські операції», «Аналіз банківської діяльності», «Управління банківськими ризиками» та інших, орієнтованих на формування професійної компетентності, потребує виділення методів активного навчання, що визначають стосунки викладача і студента як *«навчання-співпраця»*, передбачають їх допомогу один одному. Зокрема, це застосування *«методу проектів»*, розробленого у 1920-ті роки, за якого студенти набувають знання, виконуючи практичні завдання (проекти), що поступово ускладнюються. При цьому *головна мета методу проектів* – розвиток пізнавальних, творчих навичок у студентів, вміння самостійного конструювання власних знань, вмінь орієнтуватись в інформаційному просторі (особливо при написанні відповідних курсових робіт). Відповідно, головна вимога до методу проектів – це наявність значимої проблеми, яка потребує інтегрованого знання, дослідницького пошуку її розв'язання, необхідності самостійної діяльності. Слід зазначити, що метод проектів найбільш широко використовується в Угорщині.

Не менш важливим про проведенні практичних занять з прикладних дисциплін є поширення таких інноваційних методів як *ділові та стимуляційні ігри*, які на сьогодні використовуються у західних країнах, головним чином, для формування практичних умінь і навичок, розв'язання завдань управління економікою та фінансами тощо. І хоча не існує єдиного означення поняття ділової гри, більшість авторів визначають її як модель взаємодії людей у процесі досягнення деяких цілей економічного, політичного або

престижного характеру. Також в останні роки в багатьох країнах набувають використання *кейс-методи*, які іноді ототожнюють з *методом конкретних ситуацій*, хоча він – один з найбільш популярних варіантів цих методів. У цілому, кейс-метод – це стисла за часом ділова гра. Сутність цього методу полягає в тому, що проблемне викладання знань супроводжується організацією самостійної роботи студентів. А особливістю цього методу є відтворення проблемної ситуації на основі фактів реального життя. Запропонований у Гарвардському університеті США даний метод має задовольняти такі *вимоги: відповідати чітко сформульованій меті створення; мати відповідний рівень труднощів; ілюструвати декілька аспектів економічного життя; бути актуальним та ілюструвати типові ситуації; розвивати аналітичне мислення та провокувати дискусію; мати декілька розв'язків*. У цілому, важливим компонентом кейс-методів і ділових ігор є те, що вони виконують не тільки діагностичні і пізнавальні функції, а й тренінгові, спрямовані на формування навичок професійної поведінки у колективі, вміння аналізувати характер міжособистих стосунків. На сьогодні виділені три загальні групи ігор, спрямованих на організацію самостійності студентів:

- ігри, спрямовані на набуття теоретичних знань;
- ігри, спрямовані на набуття практичних вмінь;
- ігри, що сприяють зміні ставлень до проблеми або предмета,

що вивчається.

Зокрема, набуттю практичних вмінь сприяє проведення практичних занять-тренінгів з банківських операцій в навчально-тренувальному банку (у спеціально обладнаній комп'ютерній аудиторії), орієнтованих на ознайомлення студентів з сучасними методами і формами організації обслуговування клієнтів банку на основі теоретичних знань, одержаних з вивчення тем даного курсу, оволодіння навичками оформлення та перевірки банківських і клієнтських документів і роботу з реальними банківськими програмними продуктами (а саме, «Скарб-6», «Скарб-7»), ознайомленню з новими технологіями у банківській справі.

Не менш важливим з кінця 90-х років в освітньому і науковому просторі України стало впровадження *дистанційного навчання* з використанням Інтернету, що потребує розробки особливих навчально-методичних матеріалів, головним компонентом яких є електронні дистанційні курси, які укладені на основі віртуального навчального середовища і представляють собою навчальні матеріали, записані на магнітні носії (дискети, компакт-диски), або мати доступ до комп'ютерної мережі. Слід зазначити, що

складність розробки таких дистанційних курсів обумовлена необхідністю реалізації гнучкого сценарію, спроможного прилаштуватися до потреб та можливостей конкретного студента та розвивати його потенційні здібності. У цілому, при використанні дистанційних курсів з фінансово-кредитних дисциплін необхідно враховувати наступне:

- кожний такий курс має включати *попередній етап*, на якому студент отримує пароль та доступ до матеріалів курсу, а також знайомиться з організаційними моментами роботи: опанування інформації про мету та послідовність роботи над курсом, календарним планом, терміни робочих зустрічей з викладачем тощо;

- безпосереднє *опрацювання тем і модулів курсу* передбачає розробку різних типів завдань. При цьому окремі завдання можуть мати однозначну, запрограмовану відповідь, яку перевіряє та оцінює система (результат можна покращувати), а інші завдання – можуть потребувати висловлювання своїх думок, творчого підходу і пересилатись внутрішньою електронною поштою викладачеві, який і оцінює їх результативність;

- формування моделі *діагностування якості знань*, що включає контроль, перевірку, оцінювання, накопичення статистичних даних, їх аналіз та виявлення динаміки, прогнозування подальшої успішності студента. Особливість цього процесу полягає у можливості його проведення в умовах відсутності очного контакту викладача зі студентом і необхідності додаткової реалізації функцій ідентифікації особистості студента для виключення можливості фальсифікації результатів навчання;

- забезпечення *навчальної активності студента*, залежно від наявності мотивації та достатнього рівня самостійності роботи студента. Відповідно, успіхи в самостійній роботі сприяють підвищенню мотивації студента та потребують таких засобів як: створення питань для самоконтролю, обговорення результатів з викладачем, обговорення проблемних питань, формування системи заохочень і підтримки і т.д.

У цілому ж дистанційний курс можна розглядати не тільки як одну з інноваційних технологій, але і як засіб підвищення ефективності самостійної роботи студентів усіх форм навчання.

Тим самим, розвиток сучасної системи вищої освіти потребує використання в учбовому процесі не тільки традиційних та відомих технологій, але й розробки та впровадження *інновацій-трансформацій* (спрямованих на забезпечення дослідницького характеру учбового процесу, організацію пошукової учбово-

пізнавальної діяльності); *змістовних інновацій* (пов'язаних з появою нових фінансово-кредитних дисциплін та наповнення уже існуючих дисциплін новим змістом); *методичних інновацій* (поява нових методичних засобів) та *інновації-модернізації* (спрямовані на досягнення гарантованих результатів у межах традиційної репродуктивної орієнтації). Отже, розвиток інноваційних технологій при вкладанні фінансово-кредитних дисциплін дозволить розвивати творчий потенціал випускників ВНЗ, формувати в них професійні компетенції майбутніх фахівців з вищою освітою, які відповідають вимогам сучасного освітнього середовища.